

דילוג בפסוקי דזמרה למאחר בתפילה

ישנם חסידים ואנשי מעשה, שאם הם מאחרים להגיע לבית הכנסת לתפילת שחרית ורואים שלא יספיקו לומר את כל פסוקי דזמרה, הם אינם מדלגים חלק מהפרקים ההם כמו שנפסק בשו"ע או"ח סי' נב, אלא אומרים את כולם למרות שע"י כך ימנעו מעצמם מלהצטרף עם הציבור לתפילת שמונה עשרה. הם מנמקים את מנהגם בדבריו החמורים של ה'מגיד', שאמר לרבי יוסף קארו ("מגיד מישרים" פרשת בשלח) שהמדלג במזמורים ההם הוא כמהפך בצינורות.

אך לכאורה הנוהגים כך לא הבינו כראוי את דברי המגיד. כבר דן בנושא זה הרב עובדיה יוסף (שו"ת יחוה דעת חלק חמישי, סי' ה), ובבקיאותו הרבה אסף את דברי הפוסקים שהורו שלא לדלג, ביניהם ה"באר היטב", "כף החיים" ועוד, ולעומתם הביא קבוצת פוסקים הסבורים שאין לזוז מדברי השולחן ערוך שיש לדלג, וכך הכריע גם הוא למעשה.

באתי כאן כתלמיד הדין לפני רבותיו להוסיף הנמקה חשובה, גם מבחינת הלשון וגם מבחינת התוכן.

נתחיל כאן בשלוש מובאות. ראשית, דברי המגיד כפי שנדפסו ב"מגיד מישרים" מזהירים את הרב לקום מוקדם ולבוא בהשכמה לבית הכנסת: "הטוב בעיניך מה שאתה עושה? כי אינך הולך לבית הכנסת בהשכמה, ולכן אתה צריך לומר התפילה על ידי טלאי, להקדים המאוחר ולאחר המוקדם [=להשלים אחרי התפילה כל מה שדלגת בתחילה]. והלא ידעת כי כל סדרי התפילה מיוסדים ומסודרים על יסוד וסדר נכון, ואילו תאחר המוקדם הרי אתה מפריש ומקלקל הסדר. והרע בעיניך להיותך ראשון או שני ממשכמי בית הכנסת? לכן חדל לך מעשות כן". ובסוף פרשת בהר: "ותקרא כל התפילה מראשה ועד סופה כסדר, לא יחסר אפילו תיבה אחת, דהא כולה מיוסדת על דרך הסוד. ולא כאותם השוטים שמדלגים התפילה בסיבת שינתם הרעה על משכבותם [=כלומר שהאריכו בשינה ולכן לא השכימו לבוא לבית הכנסת], אוי להם שמקלקלים הצינורות, וכמה רעה גורמין להם ולכל העולם [ב]סיבת מניעת השפע לעולם הזה בהיותם מקדימים המאוחר ומאחרים המוקדם. לכן תהיה תמיד משכים לבית הכנסת, ולהיות מעשרה ראשונים" [וכן הזכיר בקצרה בתחילת פרשת שמות עניין ההשכמה, כדי שלא יצטרך לדלג].

מובאה שלישית נביא מדברי הרב יעקב חיים סופר (כף החיים סי' נב ס"ק ב): "ודע, דבכל סדר התפילה שתיקנו חז"ל יש בהם סודות נעלמים ודברים נפלאים כמ"ש

ב"שער הכוונות" ... ועל כן צריך לזוהר מאוד לומר כל סדר התפילה על הסדר, ולא יחסר מהם שום דבר. וכן הזהיר המגיד למרן [הבית יוסף] ז"ל לבוא לבית הכנסת בהשכמה כדי שיוכל להתפלל כסדר ולא בדילוג, כי העושה כן מהפך בצינורות. והביא [ו] דבריו האליה רבה, הבאר היטב והסולת בלולה. וכתבו שם שראו הרבה גדולי ישראל שאף שמאחרים לפעמים לבוא לבית הכנסת מתפללין כסדר ולא בדילוג. ועיין שם "פתח הדביר" ... וכך דעתי נוטה. ואף שבשו"ת רב פעלים (ל"בן איש חי") ח"ב סי' ד כתב לקצר, אין דעתי נוחה בזה, כידוע ליודעי ח"ן [=חכמה נסתרת], ואין צורך להאריך".

לדעתי אין ספק שרוב ככל תלמידי החכמים המחמירים ומלמדים שאין לדלג בפסוקי דזמרה לא ראו את דברי "מגיד מישרים" בפנים, אלא סמכו על ה"באר היטב" ואחרים מקודמיהם שהביאו את סיכום דבריו "לא להפוך בצינורות", ניב שלא מופיע כלל במקורות שהבאנו ממגיד מישרים. יתכן שהספר ההוא היה נדיר בזמנם ולא בהישג ידם של הפוסקים ההם, ולכן שאבו ממקור שני ושלישי. המעיין יראה שאין מוזכר כלל בדברי המגיד שעל האדם להפסיד תפילה בציבור כדי לא לדלג בפסוקי דזמרה, ומשמעות דבריו היא רק שעל האדם לקום בהשכמה כדי שלא יצטרך לדלג, אבל פשוט הוא גם למגיד שאם האדם איחר הוא חייב לדלג כפי שנפסק בהלכה. לפי דעת אותם אחרונים היה לו להזהיר בקצרה: "אל תדלג בשום אופן", אך הוא לא אמר אלא "השכם כדי שלא תצטרך לדלג". מרן הרב יוסף קארו, שהוא המחבר של ספר "מגיד מישרים" בהיותו עוד בצעירותו בתורכיה, חזר לנושא זה בשו"ע או"ח סי' נב ופסק מפורש שיש לדלג, ולא הזכיר כלל את אזהרת המגיד. וכך פסק האליה רבה (סי' נב ס"ק ה). וסגנון ר' יעקב עמדין (מור וקציעה סי' נב) נחרץ שעדיפה תפילה בציבור מאמירת פסוקי דזמרה, "ואל תחוש לדברי המתחסדים האומרים מהיפוך הצינורות". וציין שם לדברי שו"ת חכם צבי (סי' לו) שגם הוא כתב כך.

יש להוסיף טענה חזקה. כל עניין אמירת חמישה פרקי הללויה של פסוקי דזמרה הוא רק מחמת מנהג ישראל, ולא תקנת חז"ל. בגמרא (שבת קיח, ב) רבי יוסי הוא שאומר "יהא חלקי מגומרי ההלל בכל יום" כשכוונתו לפרקי 'הללויה'. משמע מזה שמדובר על מנהג חסידות, ולא על תקנה קבועה. וכן כתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ז הי"ב) "ושבחו חכמים הראשונים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום, והם מ'תהלה לדוד' עד סוף הספר". הרי שאמירת פסוקי דזמרה היא בגדר מנהג טוב. לעומת זה על תפילה בציבור כתב הטור (או"ח סי' צ) "צריך להשתדל בכל כוחו להתפלל עם הציבור". ואמרו חז"ל (תענית ח, א) שהמתפלל ביחידות "אין תפילתו נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפר", כלומר שיכוין בכל מה שהוא אומר, מה שאין כן תפילה בציבור שמקובלת, ומפרש רש"י שם: "אע"פ שאין לב כולם שלם". כיצד

אם כן נמיר את העיקר עבור מה שהוא טפל? כיצד ניטוש את חובתנו להתפלל יחד עם הציבור, עבור מילי דחסידותא?

החיד"א קבע (שו"ת חיים שאל ח"ב סי' י סוף פסקא ג): "איני חש לסודות שלא גילה רבינו אריז"ל עצמו", וכאן בענייני האר"י ז"ל לא אמר מאומה אם לדלג או לא. גם הזוהר לא דיבר על כך. ועוד כתב החיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע, פסקא קצ) "וזה כלל גדול שלא ינהג שום דבר עד שידע שורש המנהג מרז"ל או מכתבי האריז"ל האמיתיים, או שידע טעם כעיקר למנהג". וזאת במיוחד בעניינינו, שגדול המקובלים בדור שלפנינו "ה"בן איש חי" פסק בשו"ת "רב פעלים" (ח"ב אור"ח סי' ד) שיש לדלג כפי שנפסק בשו"ע.

לכן יש להחזיר עטרה ליושנה, ולקיים את הדין המפורש בשו"ע לדלג בשעת הצורך פרקים בפסוקי דזמרה כדי להגיע לתפילת העמידה עם הציבור כדין.

הגיליון הזה של 'המעין' מוקדש לעילוי נשמתו של איש דגול ורב פעלים
אבינו וסבינו היקר והאהוב

דוד פונד ז"ל

אשר נשמתו עלתה לגנוי מרומים ביום שבת קודש, פרשת ויצא, תשע"ט
השאיר משפחה ענפה ההולכת בדרכו, בנים, נכדים ונינים לרוב.

סבא היה ניצול שואה, אוד מוצל מאש, אשר כל חייו שרד ולחם להקים את עצמו מן האפר והעפר. הקים משפחה לתפארת יחד עם סבתא נורמה ז"ל. עסק בנתינה עצומה כל ימי חייו. דאג לכוון יהודים רבים לתעסוקה מכובדת בגולת אמריקה, והעמיד משפחות רבות על רגליים כלכליות איתנות. היה פעיל מאוד בהנהלת ארגון ה-OU על מנת לדאוג שיהודים יאכלו כשר, ולא יותר על חיים יהודיים מלאים גם בתנאים קשים. היה גאה מאוד במשפחתו ובצאצאיו, אשר תמיד היוו בעיניו תשובה ניצחת לניסיון ההשמדה של היטלר ימ"ש.

סבא היה מוקף ומחובר וצמוד אל בני משפחתו עד יומו האחרון.
יהי זכרו ברוך!

תנצב"ה

